

Na výročie smrti Milana Rostislava Štefánika.

4. mája bolo prvé výročie tragickej smrti generála Štefánika. Zvest o nešťastí, odbojovom sa u Vajnôr neďaleko Bratislavy, zdrvila celú Československú republiku, ale najmä Slovensko. Slovensko ztratilo tu svojho najväčšieho a najzaslúžitejšieho syna, ztratilo ho predčasne, v dobu, keď by ho najviac bolo potrebovalo.

Smutný to bol koniec zvlášte pre Štefánika samého. On tak miloval svoj národ, že prilešol mu v obeť všetko, pohodlie, zdravie, život... Dožil sa osvobodenia národa, splnenia svojich túžob, utvorenia sa Československej republiky. Lež uzreť plody svojej celoživotnej práce, svobodné Slovensko, bolo mu dopriato iba — s vŕtadla poletu...

Kto bol Štefánik, čím bol pre nás a čo za našu vec vykonal, to všetci dobre vieme. Napriek tomu nebude od veci, pripomenúť si jedné-druhé z jeho života.

Prácu a zásluhy Štefánika výstižne ocenil terajší prezident Masaryk, keď v jednom súkromnom liste svojho času písal: „Musím vám sdeliť, že dr. Štefánik mi je pravá ruka, ba viac, nežli pravá ruka.“ Ano, zo samého počiatku našej zahraničnej osvobodzovacej akcie nebolo vykonané nič, na čom by nebol mal Štefánik spoludiel. On svojím dlholetým pobytom vo Francúzsku bol destatočne známy a v spoločnosti akreditovaný, aby si získal vstup tam, kde inému bol by takrečeno nemožný. Svojou vedeckou a politickou prácou ešte pred vojnou vytvoril si pozíciu, ktorá za válečných okolností pre našu akciu stala sa neoceniteľnou.

Ale Štefánik nie len propagoval našu vec, nepracoval iba slovom, ale v prvom rade skutkom. Pri vypuknutí vojny ihneď vstúpil do francúzskej armády a stal sa prostým aviatikom, pozdriešle aviatickým dôstojníkom, Neoceniteľné služby vykonal francúzskej a srbskej armáde, pričom si získal mnoho významenani, ovšem za cenu svojho zdravia.

Pre svoje diplomatické schopnosti opätovne bol vyslaný na rôzne vážne diplomatické misie do Talianska, Ruska a Rumunska. Všade pracoval v prvom rade v našom záujme a práca jeho vŕdy bola korunovaná úspechom.

Zaujímavé charakterizuje v jednom článku Štefánika ako človeka „Československá Samostatnosť“ (1917), z ktorého uvádzame toto:

„Jeho psychológia je veľmi složitá, no pritom zase veľmi jednoduchá. On je človek, ktorý sa mnoho učil, mnoho študoval, mnoho cestoval a teda má veľké zážitosti. Svojím citom je Slavian telom i dušou, ale zároveň ako matematik, ako počtár a znateľ prírody je človek veľmi presný. Má neobyčajne jasného ducha, vie problémy veľmi zjednodušiť a najst jednoduché, priame a správne riešenie, vo svojom úsudku je bystrý a prenikavý a rozhodný vo svojom jednaní. Toto robí z neho takého výdatného pracovníka.

Vo svojich názoroch je predovšetkým Slovák. V tom smere jeho slovenské cítěnie charakterizujú zdanlivo nepatrné veci; ešte pred vojnou vynútil si od francúzskej Akadémie, že museli pre jeho publikácie dať zvlášť uľahčiť písmeno „Š“, a ku Slovákom sa tak dôsledne hlásil, že keď sa už začalo hovoriť o Čechoslovákoch, mysleli si niektorí jeho neinformovaní francúzski priatelia, že Česi sú len akási sorta Slovákov.

Jeho pomer k Čechom je veľmi jednoduchý a jasný, opravdovo a skutočne bratský. Nikdy nebolo lepšej a úprimnejšej spolupráce, než ktorá bola medzi Štefánikom a ostatnými členmi Československej Národnej Rady. Nikdy by nebol dal uľahčiť dopustiť na Slovákov, ale tiež nikdy nič na Čechov. Pre neho sú to dva elementy, ktoré sa nutne vo všetkých oboroch národného života dopĺňajú: kultúrne, mravne, politicky, hospodársky; dva elementy, z ktorých žiadny bez druhého nemôže žiť a preto z tohoto ohľadu pomer československý jemu nikdy nebol vôbec problémom. O pomere Slovákov a Čechov mal vždy jasné povedomie: čo každý z tých dvoch národov je, a čo by bol jeden bez druhého. Štefánik rozlíšil ten problém oboch vetví národa sám na sebe: je Slovák, Čechoslovák, Slavian. On je Slovák, ktorý vie pracovať, ktorý je nezlátný a oddaný idee, úprimný a rozhodný, ktorý sa vie uplatniť — a tým je mu problém česťstva a slovenstva rozhodnutý.

Vo víťazstvo našej veci verí fanaticky. To mu pri jeho ťažkej nemoci dodáva sily, ktorá všetko prekonáva. Pracuje neúmorne, nezná oddychu a v mnohých a mnohých veciach vidí ďaleko do predu. V našej práci mnohé veci predvídala do predu prv, než by sme toho potrebu cítili. Vedel neobyčajne obratne a prakticky predniesť našu ideu ľuďom a v získavaní priateľov našej veci mal všade veľké úspechy.

Pri všetkom bol vždy napínený nesmierne láskou k českej a slovenskej veci a česká a slovenská vec prakticky mu bola český a slovenský ľud. Nevedel ublížiť ani tým, ktorí boli jeho odporcami a tí, ktorí poznali jeho mäkké slovenské srdce, museli k nemu prilnúť...

Zprávy z vlasti.

Východná Halič chce sa pripojiť k nám. „České Slovo“ prinieslo v marci zprávu z Kyjeva, že vo východnej Haliči utvorili sa ukrajinské ľudové komitety ženské, ktoré zbierajú vo všetkých okresoch podpisy za pripojenie východnej Haliče k Československej republike. Akcia má byť založená na veľmi širokom základe, vyšla spontanne z ľudu, nikým nebola inšpirovaná a zachvacuje mysl ukrajinského obyvateľstva celej východnej Haliče.

Prvá promócia na bratislavskej univerzite bola 28. februára 1920, pri ktorej bol vyhlásený za doktora lekárskej vedy Pavel Halaša z Turč. Sv. Martína.

Ustavný výbor o veľkosti žúp. Ustavným výborom bolo rozhodnuté o veľkosti žúp tak, že v Čechách, na Morave a v Sliezsku budú mať okolo 500.000 až 1 milión obyvateľstva, na Slovensku 300.000 až 700.000. Návrh dr. Kramáča,

aby každá župa mala 2 až 3 hejtmanstvá a dr. Zahradníka, aby v Čechách bolo 5 a na Morave 3 župy, bol zamietnutý. Ďalej bol prijatý návrh, aby Praha tvorila župu spolu s inými územiami a aby jej pomer k župe bol upravený zvláštnym zákonom. Tiež bol prijatý návrh, že župní zastupiteľ a desť jednatelov veciach politických.

Najvyššie ceny ľudovej obuvi. Ministerstvo pre zásobovanie ľudu ustálilo tieto najvyššie ceny ľudovej obuvi: Státny úrad odevný bude obuv predávať za ceny dodávateľom jemu účtované, zvýšené len o 5 percentov dane z obratu. Najvyššia cena obuvi pre mužských činí K 115, pre ženské K 112, pre chlapcov K 107,50, pre deti 83 korún. Od výrobcov lacnejšie prevzatá obuv musí byť lacnejšie účtovaná. Družstevné svazy môžu k cene účtovať 3 percenty, ak obuv bude dodaná franko na nádražie svojho sídla. Konzumentské organizácie smú k cene družstevným svazom alebo štátnym odevným úradom účtované pripočítavať 7 percentov.

Vyznačený slovenský básnik. Ministerský tajomník inž. Ján Botto, v slovenskej literatúre dobre známy básnik pod menom Ivan Krasko, bol vyvolený za dopisujúceho člena Českej akadémie vied a umenia.

Pomník gen. Štefánikovi. 28. februára t. r. utvoril sa v Bratislave „Spolok pre vybudovanie pomníka generálovi Štefánikovi.“

Návšteva juhoslovenských novinárov na Slovensku. V dňoch 10.—13. marca navštívila Slovensko asi 60 členov spoločnosti juhoslovenských novinárov. Hostia počnúc Bratislavou, všade boli okázale privítaní. V Bratislave prehliadli si všetky významnejšie miesta, historické pamiatky a tiež učinili výlet na blízky hrád Devín. Z Bratislavy odcestovali železnicou popod Malé Karpaty do Tatier. V ceste robili väčšie-menšie zastávky, ako na pr. v Modre, Cataji, Tatranskej Lomnici, Smokovci. Najďalej boli v Oravskom Podzámku. Vracali sa cez Moravskú Ostravu a Prahu.

Dávka chleba pre osobu na týždeň bola v Bratislave v mesiaci marci 1 kg 75 dkg, čo sa rovná jednomu normálnemu pečiu. Cena chleba 2 K za 1 kg.

Nové denníky. Dňa 4. marca začal vychádzať v Prahe pod redakciou Andreja Mihala politický denný časopis „Slovenská Politika“. — Sociálnodemokratické „Robotnícké Noviny“ v Bratislave, ktoré doteraz vychádzali tri razy do týždňa, začali 6. marca vychádzať (o 4 stranách na rotačnom stroji) ako denník. Hlavným redaktorom časopisu stal sa Edm. Borek. Je to piaty slovenský denník (dva v Bratislave, jeden v Turč. Sv. Martine, jeden v Prahe a jeden v Košiciach). Okrem toho je v Bratislave jeden denník český. Nemci na Slovensku majú denníkov šest, Maďari sedem.

Štipendium pre slovenských študentov. Český akciový pivovar v Plzni daroval pre slovenských poslucháčov českej vysokej školy technickej v Prahe 5 štipendií po 600 K.

Vynález na výnosné využitkovanie vodných síl.

Využítkovanie vodných síl nikdy nebolo tak dôležitou a súrnou otázkou, ako dnes. Nedostatok uhlia a iného paliva v celej Európe ťažko pociťovať natoľko, že obchod a priemysel jednotlivých krajín je takrečeno úplne ochromený, tak že čím skoršie použitie našich vodných síl k práci stalo sa problémom, ktorý zaujíma celú Európu.

Veľavýznamným riešením sľubuje sa vynález obyvateľov Bratislavy, loďného kapitána Jozefa Tótha a švajciarskeho merníka Gustava Meissnera. Použitím tohoto vynálezu môže sa zaokrýť spotreba elektriny miest a obcí, ktoré ležia pozdĺž riek. Menovaní zostavili plávajúci turbínový stroj

špeciálnej konštrukcie, pomocou ktorého vodná sila najdokonalejšie a najvýnosnejšie premění sa v elektrickú silu. Vodný stroj v koryte rieky hocikde možno postaviť ako vodný mlyn bez toho, že by boli potrebné kanalizačné alebo zemné práce. Dorobená elektrická sila vodítkom dostane sa na breh, potažne do eboi, kde ju celý deň možno použiť ku hnaní hospodárskych strojov (ku mletiu, mletiu, oraníu, rúbaníu dreva atď.), večer však zaobstará osvetlenie.

O záležitosť vynálezov, ktorí cieľom speňaženia svojich vynálezov boli už na ceste do Nemecka, s veľou pozornosťou ujal sa minister dr. Šrobár, ktorý po po-
časnom osvedčení sa svojich odborníkov pre-
kazil za jedno exportovanie tohoto veľavý-
znamného vynálezu do cudziny, po druhé
ubezpečil vynálezov o svojej ďaleko sľaba-
júcej mravnej podpore a prejavil žiadosť,
aby naskutu zhotovili stroj na zkúšku; a ak
sa stroj osvedčí, aby so sídlom v Bratislave
a s domácim kapitálom utvorila sa účastinná
spoločnosť, ktorej úkolom by bolo, zaria-
ďovať tieže vodné stroje a rozšíriť ich v celej
Európe.

Stroj na zkúšku sa už zhotovuje a o nie-
koľko týždňov bude predstavený na Dunaji
širokej verejnosti bratislavskej. Bolo by dô-
ležité vedieť, či naše československé kruhy
sa náležite postarali o to, aby ony dostali
nový podnik do rúk, lebo — ako sa dozve-
dáme — jedna cudzia bratislavská firma
chce predbehnúť firmy našej.

Príchod slovenských legionárov do vlasti.

Okolo 15. februára prišli do Prahy títo
legionári, Oravci a Spišiáci, ktorí sa zúčastnia
plebiscitu:

Podp. František Jamnický (zo Spiša),

BESEDNICA.

Karol Kálal.

Pohl'ad do slovenskej duše.

Žiadon národ v Európe nepestoval tak
horlivo lásku k vlasti ako Maďari. A po-
neváť milovať vlast je prirodzené, osvojovali
si toto údenie, lásku k vlasti, i Slováci. A
síce k celej vlasti u h o r s k e j. Česi tiež
milujú celú vlast, i Chebsko, i severnú Mo-
ravu, i západné Opavsko, trebárs by tam
žil národ ich nenávidiaci.

Čo je za hranicami uhorskej vlasti —
užili Maďari — je cudzozemsko a ľudia
cudzozemci. A cudzozemcov užili nenávidieť;
cudzozemec = nepriateľ. Maďari žiadneho
národa nemilujú, i o Nemcovi spievajú, že
je „huncút“ — Poliaci tvoria výminku, to
sú bratanci.

Ministerstvo zakázalo vydať mapu celej
monarchie: bo z takej mapy brožilo by
nebezpečenie, že by vypestovala predstavu
jednotnosti, spolupatričnosti.

Moravan podľa maďarského učenia je
uhorským národom práve tak cudzozemcom
ako Francúz. Keď sme prišli do Martina
na slávnosti, náš hosťiteľ ponáhlal sa na
úrad a tam nás zapísal do rubriky cudzo-
zemcov, ľudia nebezpečných, nepriateľských.

Takáto výchova školská i spoločenská
nemohla zostať bez vlivu na Slovákov. Školy
neposkytovaly takmer žiadnych znalostí o
zemích českých; čože tam po zemích
cudzie! Raz žaloval sa mi istý slovenský
inteligent, že sa český turista opytoval vo
Vrúskach, ako ďaleko je do Sent Mikloša?

Matej Kubík (Matiašovce, Spiš), Ján Mydlár
(Veselé, Orava), Ján Kuklovský, učiteľ (Vi-
tanova, Orava), Augustín Šperlák (Jablonka,
Orava), Štefan Klučár (Lieskovany, Spiš),
Jozef Vnenčík (Námestovo, Orava), Ján Sle-
vík (Bobrov, Orava), Peter Kokoška (M.
Lipnica, Orava), Andrej Smorada (M. Hnilčík,
Spiš), Ľudvík Barlik (N. L'ubovňa, Spiš),
Štefan Pleteník (Spišská Teplica), Jozef
Zošák (Polhora, Orava).

Na uvítanie legionárov usporiadaný bol
v Prahe slávnostný večer, ktorého sa zú-
častnili mimo početného českého obecnstva
posl. Dula, minister Hondek, býv. župan
Moyš, referent Štefánek, posl. dr. Déror,
posl. Počísk a posl. Pauliny.

K legionárom najprv povedal vzletnú reč
Moyš, ktorý vyzdvihol ich hrdinskosť a obe-
tavosť nad bojovníkov Leonidasa a Kseno-
fonta, ba i nad Napoleona. Lebo kým spo-
menutí hrdinovia svetového mena mali za
sebou štátnu moc, štátnu organizáciu a
hmotné prostriedky: naši legionári utvorili
armádu z ničoho, bez pomoci iných, bez
všetkých prostriedkov, utvorili ju čisto
z vlastnej obetavosti a hrdinskosti. Vojaci
Napoleona boli len hrdinovia, ale naši legio-
nári boli aj hrdinovia aj organizátori. Utvo-
rili a vybojovali si veľkolepý chrám svobody.
Poukázal ďalej pádnymi slovami na príro-
denosť a svätosť československej jednoty,
proti ktorej dvojáci hadi štvú na Slovensku.
Jedni pod rúškom náboženstva, iní zase pod
rúškom, že Česi vytláčajú našich z úradov.
Protí týmto dôvodil Moyš nasledovne: Ja
som kalický kňaz, som verný svojmu nábo-
ženstvu a svojej cirkvi. Verejne sa osved-
čujem, že som vždy ochotný za svoju vieru,
za svoju cirkev život položiť. Ale tiež sa
verejne osvedčujem, že počas svojho jedno-
ročného županovania nikdy som nezkušil, že
by Česi Slovákom vieru brali. Najdú sa i
medzi Čechmi neverci, i zlí ľudia, ako sa

Ja sa ho tážem: ktoré mestá znáte vy
v Čechách? A slovenský inteligent, redaktor
cirkevného časopisu, menoval Prahu, Plzeň
a „Königgrätz“. Na jedno mesto za Prahou
nemohol sa vzpomáňať; no má ho v zápisní-
ku, český turista zapísal mu za svoju adre-
su — bola to Kutná Hora.

Z českého zemepisu, z českého dejepisu
— zhola nič. Odkiaľ mohol byť záujem
pre české zeme?

Musíme čítať s rozumom, kl'adne, bez
najmenšej výčitky.

Výchova školská i mimeskolská zavínala.
Že mnohým Slovákom bol Rumun bližší než
Čech; Rumun je z vlasti, Čech z cudzo-
zemska. Nie len Rumun, ale i Maďar. To
som nie len sám vypezoval, ale slyšal od
vážnych Slovákov, na pr. od Petra Kom-
piša staršieho. Čajda, redaktor „Narodných
Novín“, muž rladny, vyslovil sa pred re-
daktorom Bielkom, že mu je Maďar milejší
než Čech. A pred českými turistami vypra-
voval: Čo nás hatí? Československá vzá-
jemnosť. Najboľastnejší výrok zamlŕujeme.

To je nutno rozvážiť psychologicky, pekne
spokojne, bez trpkosti.

Vzdelaná Slovenka, ktorej niekoľko detí
bolo pehostinno na českých školách a ona
bela od rokov Čechom oddaná, dala mi po
28. októbri otázku, či bude hlavným mestom
republiky Nitra? Zaisťe túžila hlavné mesto
mať vo vlasti, a nie v cudzozemsku. A za
rok mi povedala: O Tešínsko nejde, to nech
by si Poliaci vzali, ide o severnú Oravu a
Spiš. Vzdelaná pani chodí cez Tešín do
Čiech, zná tedy cenu tešínskej trati, vie
taktiež, že Slováci potrebujú z Tešínska

najdú i medzi Slovákmí. Nedávno som bol
v Ružomberku, v hulezde Hlinkovom, v krčme
u „Čavoju“, kde sa ružomberskí mešťania
v karty brali. Jedon dostal dobrú kartu,
vstal, vzal kartu do rúk, ako kňaz hostiu
pri oltare, a spieval „Tantum ergo“. Bol to
Slovák, ružomberský mešťan. Jedon Čech,
čo so mnou sedel, ten sa nad touto ohav-
nosťou verejne pohoršil. Nuž možno pre tento
prípád hovoriť, že Slováci sú bezbožní ne-
verci? Nie. Ale jednotlivci sa najdú i medzi
Slovákmi i medzi Čechmi. Ti hadi hovoria
ďalej, že Česi vytískajú Slovákov z úradu.
Protí tomuto Moyš poukázal na to, že ako
bol menovaný županom, ihneď požiadala Je-
hlísku, Tvrdeho a Labaya, aby mu navrhli
zpomedzi svojich ľudí tajomníka a fílkusa.
Nemali a sami necheeli ísť slúžiť Republike,
lebo vraj nemôžu svoje kancelárie opustiť.
Pravda je tedy, že my Slováci nemáme dosť
ľudí do úradov, poneváž sme nemali sloven-
ských škôl.

Po Moyšovi prehovoril k legionárom posl.
Matúš Dula, ktorý s nadšením prizvukoval
zvlášte ten radostný moment, že Slováci
dospeli už tak ďaleko, že sú v stave i bít
sa za svoju slobodu. Lebo len ten národ za-
služí si slobodu, ktorý si ju vie i pástou
brániť.

Miestopredseda Meštianskej Besedy dr.
Fuhrich v ohnivej reči povzbudzoval legio-
nárov, aby československú jednotu, ktorú
na Sibíri krvou posvätili, i doma zadržali
a pestovali.

Na konce prehovoril min. Hondek, ktorý
spomenul, že Slovensko je len fyzicky oslo-
bodené, ale duch na mnohých miestach ešte
spí. Vyzval legionárov, aby doma barcovali
ducha národného.

Tlačou knihtlačiarne Informačne-Osvetového
Odboru V. Spr. v Rusku.

uhlie, ale predsa jej o Tešínsko nejde, bo
ono nie je kusom jej vlasti.

Kým Česi vždycky hojne na Slovensko
cestovali, Slováci nemali potreby poznať
zemí českých; slovenský turista v Čechách
ani biela vrana, nezjavil sa, hocí české zeme
sú tiež krásne a je v nich čo uvidieť.

Znajúť túto výchovu v zemi uhorskej —
veľkú lásku k vlasti a nenávisť k cudzo-
zemsku — vieme si vysvetliť mnoho. Je-
hlíčka bežal z Paríža do Pešti, to je jeho
Praha; čo je mu po hlavnom meste nad
Vltavou? Keby povedal dakto Hlinkovi, že
je v ňom tiež kus maďarizácie, prebil by
mu hlavu, ale ja som presvedčený, že ho
k Poliakom tiahla viac láska bratrancká,
vštepená Maďarmi, než katolíctvo — ved
Čechy sú tiež katolícke. Vöbec Hlinka má
v sebe mnoho maďarského.

Teraz čítateľ vie si vysvetliť nedávnú
slovenskú túhu po t. zv. autonómii. Nikdy
predtým neboly ich zraky obracané k Če-
chám a k Morave, naopak len hanu slyšali
na všetko, čo bolo české... Prenikaví ľudia
spolupatričnosť národnú jasne vidia už teraz
a za rozumom príjde i srdce; rozum po-
chopí za moment, srdce potrebuje výchovy.
Nemám obáv, slovenskej mládeži bude i
Tešínsko, Morava a Čechy kusom vlasti,
ona v terajších školách príjde na to, že
Dolníaky a Pešť udelovaly Slovensku len
cudziu reč, pohrdanie, porobu — terajšia
škola vštepí lásku k celej vlasti, od Šu-
mavy až do karpatskej Rusi.

Šťastím je veľkým, že v čele Slovenska
stojí dr. Šrobár, muž naprosto nedotknutý
— duševnou maďarizáciou.